

БРОГАН И ДРУГИ срещу ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 29 ноември 1988 г.

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: чл. 5, т. 2; чл. 15; чл. 5, т. 1, б. "с"; чл. 5, т. 3; чл. 5, т. 4; чл. 5, т. 5; чл. 13.

Ключови думи и изрази: незабавна и подробна информация/ дерогиране/ законен арест и задържане/ гледане на делото в разумен срок/ свобода на личността/ обезщетение/ ефективно вътрешноправно средство за защита

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА:

Weeks judgment of 2 March 1987, Series A no. 114; Klass and Others judgment of 6 September 1978, Series A no. 28; Ireland v. United Kingdom judgment of 18 January 1978, Series A no. 25; De Jong, Baljet and van den Brink judgment of 22 May 1984, Series A no. 77; Bozano judgment of 18 December 1986, Series A no. 111; Engel and Others judgment of 8 June 1976, Series A no. 22; Sunday Times judgment of 26 April 1979, Series A no. 30; Ashingdane judgment of 28 May 1985, Series A no. 93; Neumeister judgment of 7 May 1984, Series A no. 17; Bouamar judgment of 29 February 1988, Series A no. 129;

Европейският съд по правата на човека, като постановява решението си в пленарно заседание съгласно правило 50 от Правилата на Съда и в състав от следните съдии:

Г-н Р. Рюсдал, председател, г-н Ж. Кремона, г-н Тор Вилиамсон, г-жа Д. Биншидлер-Робер, г-н Гьолчуклу, г-н Ф. Мачер, г-н Ж. Пинийейро Фариня, г-н Л.-Е. Петити, г-н Б. Уолш, сър Винсент Еванс, г-н Р. Макдоналд, г-н Ш. Руссо, г-н Р. Бернхард, г-н А. Шпийлман, г-н Ж.. Де Мейер, г-н Ж.-А. Карильо Салседо, г-н Н. Валтикос, г-н С. К. Мартенс, г-жа Е. Палм, както и г-н М.А. Ейсен, секретар, и г-н Х. Петцолд, заместник-секретар, след разисквания при закрити врата на 27 май и 28 октомври 1988 г., постановява следното решение, прието на втората от посочените дати:

ПРОЦЕДУРА:

1. Делото е отнесено пред Съда на 15 юли 1987 г. от Европейската комисия по правата на човека ("Комисията") и на 3 август 1987 г. от правителството на Великобритания и Северна Ирландия ("правителството") в тримесечния срок по чл. 32, т. 1 и чл. 47 на Конвенцията за правата на човека и основните свободи. ("конвенцията"). Делото е образувано в резултат на четири жалби (NN 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/85) срещу Великобритания, подадени до Комисията в съответствие с чл. 25 на 18 октомври 1984 г., 22 октомври 1984 г., 22 ноември 1984 г. и 8 февруари 1985 г. съответно от г-н Терънс Броган, г-н Дермът Койл, г-н Уилям Макфадън и г-н Майкъл Трейси, британски граждани.

2. *[В пар. 2 до 10 се описва производството пред Европейския съд по правата на човека във връзка с участието на жалбоподателите, състава на съдебното отделение, представянето на меморандуми от жалбоподателите и*

правителството-ответник, и заседанието. Отделението се отказва от юрисдикция в полза на пленарния състав на Съда.]

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

A. Терънс Патрик Броган

11. Първият жалбоподател, г-н Терънс Патрик Броган, е роден през 1961 година. Той е селски стопанин и живее в графство Тайрън, Северна Ирландия.

12. На 17 септември 1984 г. в 6.15 ч. сутринта г-н Броган е арестуван от полицейски служители в дома си на основание чл. 12 на Закона за борба с тероризма от 1984 г. ("законът от 1984 г."). След това той е отведен в казармите Гоф, Арма, където е държан до освобождаването му в 5.20 ч. следобед на 22 септември 1984 г., т.е. става дума за период на задържане от 5 дни и единадесет часа.

13. Няколко часа след арестуването си той е разпитан във връзка с подозрения за участието му в нападение над подвижен полицейски патрул, извършено на 11 август 1984 г. в графство Тайрън и довело до смъртта на един сержант от полицията и сериозни наранявания на друг полицейски служител. Той е разпитан и относно подозренията за участието му в Ирландската републиканска армия ("ИРА") - организация, забранена от закона от 1984 година. Г-н Броган запазва пълно мълчание и отказва да отговаря на всички поставени му въпроси. По време на разпита той извърща поглед от служителите, които го разпитват, и гледа към пода, тавана или стената, като от време на време застава неподвижен. Г-н Броган е посетен от адвоката си на 19 и 21 септември 1984 година.

B. Дермът Койл

14. Вторият жалбоподател, г-н Дермът Койл, е роден през 1953 година. В момента е безработен и живее в графство Тайрън, Северна Ирландия.

15. На 1 октомври 1984 г. в 6.35 ч. Сутринта г-н Койл е задържан от полицейски служители в дома си на основание чл. 12 на закона от 1984 година. След това е отведен в казармите Гоф, Арма, където е задържан до освобождаването му в 11.05 ч. вечерта на 7 октомври 1984 г., т.е. става дума за период на задържане от шест дни и шестнадесет и половина часа.

16. Няколко часа след арестуването му г-н Койл е разпитан във връзка с поставянето на противопехотна мина с цел убийството на служители на силите за сигурност на 23 февруари 1984 г. и нападение с фугасна бомба на 13 юли 1984 г., извършени в графство Тайрън. Той е разпитан и във връзка с подозренията, че е доставял огнестрелни оръжия и членува в ИРА. Г-н Койл запазва пълно мълчание с изключение на едно обаждање, когато пита за цигари. По време на единия разпит той на няколко пъти плюе по пода и през масата в стаята. Г-н Койл е посетен от адвоката си на 3 и 4 октомври 1984 година.

В. Уилям Макфадън

17. Третият жалбоподател - г-н Уилям Макфадън, е роден през 1959 година. В момента е безработен и живее в Лондондери, Северна Ирландия.

18. На 1 октомври 1984 г. в 7.00 ч. сутринта г-н Макфадън е задържан от полицейски служител в дома си на основание чл. 12 от закона от 1984 година. След това е отведен в Центъра за полицейски арести в Касълриа, Белфаст, където е задържан до освобождаването му в 13.00 ч. на 5 октомври 1984 г., т.е. става дума за период на задържане от четири дни и шест часа.

19. Няколко часа след арестуването му г-н Макфадън е разпитан за убийството на войник при бомбено нападение в Лондондери на 15 октомври 1983 г. и убийството на друг войник при нападение със запалителни бомби и огнестрелно оръжие в Лондондери на 23 април 1984 година. Той е разпитан и във връзка с подозренията за членството му в ИРА. С изключение на един разпит, когато отговаря на въпроси с общ характер, г-н Макфадън отказва да отговаря на всички останали поставени въпроси. Наред с това, от време на време той става прав или сяда на пода в стаята за разпит. Г-н Макфадън е посетен от адвоката си на 3 октомври 1984 година.

Г. Майкъл Трейси

20. Четвъртият жалбоподател, г-н Майкъл Трейси, е роден през 1962 година. Той е чирак дърводелец и живее в Лондондери, Северна Ирландия.

21. На 1 октомври 1984 г. в 7.04 ч. сутринта г-н Трейси е задържан в дома си от полицейски служители на основание чл. 12 на закона от 1984 година. След това е отведен в Кралския полицейски участък на Касълриа, Белфаст, където е задържан до освобождаването му в 6.00 ч. вечерта на 5 октомври 1984 година, т.е. става дума за период на задържане от четири дни и единадесет часа.

22. Няколко часа след задържането му г-н Трейси е разпитан за въоръжен грабеж на пощенски станции в Лондондери, извършен на 3 март 1984 г., и за заговор за убийство на служители на силите за сигурност. Той е разпитан и във връзка с подозренията за членството му в Ирландската армия за национално освобождение ("ИНЛА"), забранена терористична организация. Той запазва мълчание при всички въпроси, с изключение на някои въпроси с общ характер. Опитва се да провали разпитите, като удря по тръбите на парното в стаята, пее, свири с уста и блъска стола си в стените и по пода. Г-н Трейси е посетен от адвоката си на 3 октомври 1984 година.

Д. Факти, общи за четиримата жалбоподатели

23. Всички жалбоподатели са уведомени от задържалите ги офицери, че задържането се извършва на основание чл. 12 на закона от 1984 г. и съществуват достатъчни основания да се подозира, че те са участвували в извършването, подготовката или подбuditелството към терористични действия, свързани с

положението в Северна Ирландия. Те са предупредени, че не са длъжни да говорят, но всяко тяхно изявление може да се използва като доказателство.

24. В деня след арестуването всеки жалбоподател е уведомен от полицейски служители, че министърът на вътрешните работи за Северна Ирландия е дал съгласие за продължаване на задържането с още пет дни на основание чл. 12, ал. 4 на закона от 1984 година. Никой от жалбоподателите не е изправен пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции. Срещу никого от тях не е повдигнато обвинение след освобождаването му.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Увод

25. Извънредното положение в Северна Ирландия и съпътстващия го ръст на терористична дейност са обстоятелствата, които предхождат приемането на Закона за борба с тероризма от 1974 г. ("законът от 1974 г."). От 1972 до 1983 г. терористични нападения отнемат живота на над две хиляди души в Северна Ирландия, докато смъртните случаи във Великобритания са около 100. В средата на 80-те години броят на смъртните случаи е значително по-нисък, отколкото в началото на 70-те години, но организираната терористична дейност продължава да се разраства.

26. Законът от 1974 г. влиза в сила на 29 ноември 1974 година. Той забранява ИРА и въздига в престъпление публичното оказване на подкрепа на тази организация във Великобритания. По това време ИРА вече е забранена в Северна Ирландия. Законът също предоставя на полицията специални правомощия да извършва арест и задържане, за да може да се справи по-ефикасно със заплахата от тероризъм (вж. пар. 30-33 по-долу).

27. Законът от 1974 г. се преразглежда от парламента веднъж на всеки шест месеца, като по този начин между другото се извършва контрол за нуждата от съществуването на специални правомощия. Законът е преразглеждан до март 1976 г., когато е повторно въведен в действие с някои изменения.

Съгласно чл. 17 на закона от 1976 г. специалните правомощия подлежат на подновяване от парламента веднъж на всеки дванадесет месеца. Законът от 1976 г. на свой ред е подновяван до 1984 г., когато е повторно въведен в действие с някои изменения. Законът от 1984 г., който влиза в сила през март същата година, забранява както ИРА, така и ИНЛА. Той се подновява всяка година, но е постановено, че ще действа до 1989 г., когато правителството възнамерява да приеме постоянно законодателство.

28-29. *[Законът от 1976 г. е подновен два пъти, като през 1978 г. и през януари 1983 г. са обнародвани констатации. На парламента са представяни годишни доклади от 1984 до 1987 г., като в доклада от 1987 г. е направен всеобхватен преглед на прилагането на закона от 1984 г. Тези прегледи стигат до извода, че с оглед на проблемите, поставени от предотвратяването и разследването на*

тероризма, се налага специалните правомощия за арестуване и задържане да бъдат запазени. Предложението правомощията за задържане да се прехвърлят към съдебната власт, е отхвърлено, тъй като информацията за тези решения е извънредно чувствителна и не може да бъде разкривана на задържаните лица или техните адвокати.]

Б. Правомощия за задържане без постановление съгласно закона от 1984 г. и други нормативни актове.

30-31. *[Приложимите разпоредби на чл. 12 на закона от 1984 г., които по същество са идентични с тези на законите от 1974 г. и 1976 г., предвиждат задържане без постановление за срок от 48 часа при подозрение за терористична дейност; министърът на вътрешните работи може да продължи срока на задържането до 5 дни. Тероризмът е определен като "използуване на насилие за политически цели, включително всяко използване на насилие с цел всяване на страх в обществото или в част от него"]*.

32. *[Според правото на Северна Ирландия, което се прилага в нормални ситуации, едно задържано лице трябва да бъде изправено пред съда на магистратите най-късно след 48 часа]*.

33. *[Специални правомощия за задържане са предвидени и според законодателството за извънредно положение от 1978 г., съгласно което едно лице може да бъде задържано до 72 часа, без да бъде изправено пред съд, като съществува и право да се извърши арест без постановление. Тези правомощия са заменени от закона от 1984 г.]*.

В. Упражняване на правомощието да се извърши задържане по чл. 12, ал. 1, б. "б" на закона от 1984 година.

34. *За да се извърши законен арест по чл. 12, ал. 1, б. "б" на закона от 1984 г., задържащият служител трябва да има основателни подозрения, че арестуваното лице участва или е участвувало в извършването, подготовката или подбудителството към терористични действия. Наред с това задържането без постановление се подчинява на приложимите правила на прецедентното право. При обичайни обстоятелства задържаното лице трябва да бъде осведомено за истинските основания за ареста в момента на извършването му, а ако има специални обстоятелства, които оправдават това - възможно най-рано след като е разумно да бъде осведомено. Не се изисква да бъде използван технически или точен език, стига арестуваното лице по същество да знае защо е задържано.*

[Според Висшия съд на Северна Ирландия задържането е законно, когато задържащият служител е уведомил жалбоподателя, че го арестува на основание чл. 12 на закона от 1976 г. поради подозрение за участие в терористична дейност. Висшият съд приема, че служителят е съобщил истинското основание на задържането и е постъпил разумно според обстоятелствата [...].

35. *[Подозрението на задържащия служител трябва да бъде основателно според обстоятелствата. За да прецени това, националният съд трябва да бъде уведомен за източниците и основанията на подозрението [...]] решение на Висшия съд на Северна Ирландия, 28 юни 1984 г.].*

Г. Цел на ареста и задържането по чл. 12 на закона от 1984 година.

36. Според правото, приложимо в обикновени ситуации, не съществува правомощие едно лице да бъде арестувано и задържано само за да се правят проучвания във връзка с него. Разпитът на заподозрян поради основателно съмнение за участие в престъпление, което дава повод за задържане, е правомерно основание за арест и задържане без постановление, когато целта на разпита е да се разсее или потвърди това основателно съмнение и при условие, че лицето бъде изправено пред съд при първа възможност.

От друга страна, [според едно съдебно решение] по закона от 1984 г. не се изисква подозрение за конкретно престъпление, за да се обоснове правомерно арестуване по чл. 12, ал. 1, б. "б". [...] "арестът по чл. 12, ал. 1 ... не е непременно първата стъпка в наказателно производство срещу едно заподозряно лице [не е задължително да последва обвинение]".

Д. Продължаване на срока на задържане

37. В Северна Ирландия молбите за продължаване на задържането след първоначалния срок от четиридесет и осем часа се обработват от по-горестоящи полицейски служители в Белфаст, а след това се изпращат на министъра на вътрешните работи за Северна Ирландия за одобрение от него, а в негово отсъствие - от заместник-министър.

Законът от 1984 г. (и предходните актове) не съдържа критерии за решенията за продължаване на първоначалния срок на задържане, но строгите критерии, развити в практиката, са описани в докладите и прегледите, приложени към меморандума на правителството.

Според статистическите данни, посочени в писмените бележки на Постоянния съвещателен комитет по правата на човека (вж. пар. 6 по-горе), през периода от влизането в сила на закона от 1984 г. до юни 1987 г. министърът на вътрешните работи е отхвърлил едва малко повече от 2 на сто от исканията на полицията за продължаване на сроковете на задържане в Северна Ирландия.

Е. Средства за защита

38. Основните средства за защита на лицата, задържани по закона от 1984 г., са молба за постановление за неприкосновеност (*habeas corpus*) и граждански иск за обезщетение за вреди вследствие незаконно лишаване от свобода.

1. Неприкосновеност

39. Според закона от 1984 г. едно лице може да бъде арестувано и задържано правомерно в продължение на седем дни. [...] Въпреки това цитираният чл. 5, ал. 2 на закона позволява да се използва средството *habeas corpus*. Неправомерността на първоначалния арест прави незаконно и задържането вследствие на този арест.

40. *Habeas corpus* е производство, при което едно задържано лице може да подаде спешна молба за освобождаване от ареста поради неправомерност на задържането.

Съдът, който разглежда молбата, не заседава като апелативен съд и не преценява задържането по същество: той се ограничава само до преглед на законността на задържането. Обхватът на прегледа не винаги е еднакъв и зависи от контекста на конкретния случай, както и от условията на нормативния акт, по който се упражнява правомощието за задържане. Прегледът обхваща спазването на техническите изисквания на съответния акт и между другото може да включи проверка на основателността на подозрението, заради което е извършен арестът. Задържане, което е законно от техническа гледна точка, може да бъде подложено на преглед при твърдения за злоупотреба с власт - т.е. ако се твърди, че компетентните органи са действували недобросъвестно, произволно или с незаконна цел.

Тежестта на доказване пада върху компетентните органи, които са длъжни да обосноват законността на решението за задържане, но лицето, подало молба за постановление за неприкосновеност, най-напред трябва да представи убедително доказателство.

2. Незаконно лишаване от свобода

41. Лице, което твърди, че е арестувано и задържано неправомерно, може да предяви и иск, с който претендира обезщетение за вреди поради незаконно задържане. Ако правомерността на арестуването зависи от основателната причина за подозренията, компетентният орган - ответник, трябва да докаже съществуването на такава основателна причина. [...]

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

42. Жалбоподателите сезират Комисията съответно на 18 октомври 1984 г., 22 октомври 1984 г., 22 ноември 1984 г. и 8 февруари 1985 г. (жалби NN 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/85). Те твърдят, че тяхното арестуване и задържане не може да бъде обосновано по чл. 5, т. 1 на конвенцията и че са извършени нарушения на точки 2, 3, 4 и 5 на същата разпоредба. Жалбоподателите също твърдят, че противно на чл. 13 те не са разполагали с ефикасни вътрешноправни средства за защита по отношение на другите си оплаквания.

По-късно оплакването по чл. 5, т. 2 е оттеглено.

43. На 10 юли 1986 г. Комисията разпорежда делата да бъдат съединени съгласно правило 29 от нейните процедурни правила, а на следващия ден обявява жалбите за допустими.

В доклада си от 14 май 1987 г. (подготвен в съответствие с чл. 31), Комисията стига до извода, че е извършено нарушение на точки 3 и 5 на чл. 5 по отношение на г-н Броган и г-н Койл (десет срещу два гласа за т. 3 и девет срещу три гласа за т. 5), но не и по отношение на г-н Макфадън и г-н Трейси (осем срещу четири гласа за двете точки). Комисията също приема, че не е извършено нарушение на точки 1 и 4 на чл. 5 (единодушно за т. 1 и с десет срещу два гласа за т. 4). Най-сетне тя приема, че не се поставя отделен въпрос по чл. 13.

ОКОНЧАТЕЛНИ СТАНОВИЩА ПРЕД СЪДА

44. По време на публичното заседание на 25 май 1988 г. правителството по същество подкрепя заключителните искания, поставени в неговия меморандум и отправя до Съда искане да реши:

"(1) че фактите не разкриват нарушение на чл. 5, т.т. 1, 3, 4 или 5 на конвенцията;

(2) че фактите не разкриват нарушение на чл. 13 на конвенцията или алтернативно - че не се поставя отделен въпрос по чл. 13 на конвенцията".

Наред с това правителството отправя до Съда искане да не разглежда оплакването по чл. 5, т. 2.

ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

I. ОБХВАТ НА ДЕЛОТО ПРЕД СЪДА

45. В първоначалните си жалби до Комисията жалбоподателите твърдят, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 2.

Впоследствие те оттеглят това твърдение. В решението си по допустимостта Комисията отбелязва, че жалбоподателите вече не поддържат оплакването по т. 2.

В писмо, представено в канцеларията на 17 май 1988 г., жалбоподателите искат от Съда разрешение да възобновят оплакването си по този пар.. В устните си пледоарии както правителството ответник, така и Комисията възразяват срещу това искане.

46. Обхватът на компетентността на Съда се определя от решението на Комисията, с което тя обявява първоначалните жалби за допустими (вж. между другото решението по делото "Уийкс" от 2 март 1987 г., Series A no. 114, p. 21, § 37). Съдът приема, че в този случай трябва да се има пред вид изричното оттегляне на жалбата по т. 2. В резултат на него Комисията е прекратила разглеждането на допустимостта на тази жалба. Ако на жалбоподателите бъде позволено да възобновят това оплакване пред Съда, това би означавало заобикаляне на механизма за разглеждане на жалби, установен от конвенцията.

47. Следователно твърдението за нарушение на чл. 5, т. 2 не може да бъде разгледано.

II. ОБЩ ПОДХОД

48. Правителството силно набляга върху съществуването на особено трудни обстоятелства в Северна Ирландия, по-специално заплахата, поставена от организираната терористична дейност.

Като отбелязва разрастването на тероризма в съвременното общество, Съдът вече е признал нуждата, възникваща и в системата по конвенцията, от правилен баланс между защитата на демократичните институции в общ интерес и защитата на правата на отделната личност (вж. решение по делото *"Клас и други"* от 6 септември 1978 г., Series A no. 28, pp. 23 and 27-28, §§ 48-49 and 59).

На 22 август 1984 г. правителството уведомява генералния секретар на Съвета на Европа, че оттегля известието за дерогиране по чл. 15, което се основава на извънредното положение в Северна Ирландия. Съответно правителството отбелязва, че според него "разпоредбите на конвенцията се спазват изцяло". [...]

Делото трябва да бъде разгледано от позицията, че разпоредбите на конвенцията, с които са свързани оплакванията, са изцяло приложими. Това обаче не пречи да се вземе пред вид общата обстановка. В контекста на чл. 5, Съдът трябва да определи значението, което се придава на тази обстановка, и да установи дали в този случай установеното равновесие съответствува на приложимите разпоредби на чл. 5 в светлината на тяхната конкретна формулировка и общия ѝ предмет и цели.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА чл. 5, т. 1.

49. Жалбоподателите твърдят, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 1., б. "с".

Не се оспорва, че арестуването и задържането на жалбоподателите са "законни" според правото на Северна Ирландия и по-специално са "в съответствие с процедури, предписани от закона". Жалбоподателите твърдят, че лишаването от свобода, на което са подложени съгласно чл. 12 на закона от 1984 г., не съответствува на чл. 5, т. 1, б. "с", тъй като според тях те не са арестувани по подозрение за "престъпление", нито арестуването им има за цел да бъдат изправени пред компетентен правораздавателен орган.

50. По първия аргумент жалбоподателите поддържат, че тяхното арестуване и задържане се основават не върху подозрение за извършването на конкретно престъпление, а по-скоро върху подозрение за участие в неконкретизирани терористични действия - нещо, което не съставлява нарушение на наказателното право в Северна Ирландия и не може да се смята за "престъпление" по смисъла на чл. 5, т. 1, б. "с".

Правителството не оспорва, че законът от 1984 г. не изисква арестуването да се основава върху подозрение за конкретно престъпление. То обаче твърди, че определението за тероризъм в закона съответствува на понятието за престъпление и отговаря на изискванията на т. 1, б. "с" в насоката, утвърдена от практиката на Съда. В тази връзка правителството изтъква, че жалбоподателите не са били

заподозрени в участие в терористична дейност в общия смисъл, а в членство в забранена организация и участие в конкретни терористични действия, всяко от които съставлява престъпление по правото на Северна Ирландия. Всички тези действия са изрично посочени по време на разпитите след задържането на всеки жалбоподател.

51. Член 14 на закона от 1984 г. определя тероризма като "използуване на насилие за политически цели", което включва "използуване на насилие с цел всяване на страх в обществото или в част от него" (вж. пар. 31 по-горе). Същото определение за терористично действие, което се съдържа в Постановлението за задържане на терористи в Северна Ирландия от 1972 г. и в Закона за извънредни разпоредби за Северна Ирландия от 1973 г., вече е прието от Съда за "изцяло съответстващи на понятието за престъпление" (вж. решение по делото *"Ирландия срещу Великобритания"* от 18 януари 1978 г., Series S no. 25, р. 74-75, § 196).

Наред с това само няколко часа след арестуването всички жалбоподатели са разпитани във връзка с подозренията за участието им в конкретни престъпления и за членството им в забранени организации (вж. пар. 13, 16, 19 и 22 по-горе).

Следователно арестуването и последващото задържане на жалбоподателите са оправдани от основателно подозрение за извършване на престъпление по смисъла на чл. 5, т. 1, б. "с".

52. Чл. 5, т. 1, б. "с" също изисква арестът или задържането да имат за цел изправяне на съответното лице пред компетентен правораздавателен орган.

Правителството и Комисията твърдят, че такова намерение е съществувало и ако в хода на полицейското разследване след арестуването на жалбоподателите са били установени достатъчно използваеми доказателства, тези лица несъмнено са щели да бъдат обвинени и съдени.

Жалбоподателите оспорват тези доводи и се позовават на факта, че по време на задържането си те не са нито обвинени, нито изправени пред съд. Чл. 12 на закона от 1984 г. не изисква арестуването задължително да бъде последвано от обвинение. Законодателството, приложимо в обикновени ситуации, поставя условие лицето да бъде изправено пред съд, но това условие не се прилага при задържане по закона от 1984 г. (вж. пар. 30 и 32 по-горе). Според жалбоподателите в този случай става дума за право на административно задържане, упражнено с цел събиране на информация, като използването на специални правомощия на практика го допълва.

53. Съдът не трябва да изследва оспорваното законодателство абстрактно, а да се ограничи до обстоятелствата на разглежданото дело.

Фактът, че жалбоподателите не обвинени и не са изправени пред съд, не означава непременно, че целта на задържането им не съответствува на чл. 5, т. 1, б. "с". Както посочват правителството и Комисията, наличието на такава цел трябва да се анализира независимо от постигането ѝ. Буква "с" на чл. 5, т. 1 не предполага задължение полицията да събере достатъчно доказателства, за да повдигне

обвинение при арестуването или при по-нататъшното задържане на жалбоподателите.

Тези доказателства могат да се окажат несъбираеми или с оглед на характера на подозираните престъпления представянето им пред съда може да се окаже невъзможно, без да бъде застрашен животът на други хора. Няма причини да се смята, че полицейското разследване в този случай е било недобросъвестно или че задържането на жалбоподателите не е имало за цел да продължи по-нататък чрез потвърждаване или разсейване на конкретни подозрения, които според извода на Съда са обосновали арестуването. Може да се предположи, че ако това е било възможно, полицията е щяла да повдигне обвинение и жалбоподателите са щели да бъдат изправени пред компетентен правораздавателен орган.

Поради това трябва да се приеме, че арестуването на жалбоподателите е извършено за постигане на целите, посочени в т. 1, б. "с".

54. В заключение, не е извършено нарушение на чл. 5, т. 1.

IV. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА чл. 5, т. 3.

55. Съгласно закона от 1984 г. едно лице, арестувано по чл. 12 поради основателно подозрение за участие в терористични действия, може да бъде задържано от полицията за първоначален срок от 48 часа, а с разрешение на министъра на вътрешните работи за Северна Ирландия - за по-нататъшен срок или срокове от по пет дни (вж. пар. 30-37 по-горе).

Жалбоподателите твърдят, че вследствие на тяхното арестуване и задържане по този нормативен акт те са станали жертва на нарушение на чл. 5, т. 3.

Жалбоподателите отбелязват, че когато в Северна Ирландия едно лице бъде арестувано според правото, приложимо в обикновени ситуации, то трябва да бъде изправено пред съд на магистрати в срок от четиридесет и осем часа (вж. пар. 32 по-горе); също така [...], максималният допустим срок на задържане без постановление е четири дни, като след изтичането на 36 часа се изисква одобрение от съд. Според тях не съществува приемлива причина за прилагането на седемдневния срок и той съставлява радикално отклонение от правото за обикновени ситуации, както и от тридневния срок при специалните правомощия по Закона за извънредните разпоредби за Северна Ирландия от 1978 г. (вж. пар. 33 по-горе). Наред с това няма причина тези решения да не бъдат вземани от съдебната власт в Северна Ирландия.

56. Правителството твърди, че с оглед на естеството и обсега на терористичната заплаха и произтичащите от това проблеми при събирането на достатъчно доказателства за повдигане на обвинение, установеният от закона максимален срок на задържане - седем дни - е необходима част от усилията за борба с тази заплаха. Това се потвърждава и от последващите парламентарни обсъждания и прегледи на законодателството (вж. пар. 26-29 по-горе). Правителството обръща внимание колко трудно е за силите за сигурност да съберат доказателства, които са едновременно

допустими и използваеми, и особено върху това, че лицата, въввлечени в терористична дейност, са обучени да прилагат методи за проваляне на разпитите. Това време е необходимо още за предприемане на нужните научни изследвания, съпоставяне на информация от други задържани и установяване на връзка с други сили за сигурност. Правителството твърди, че статистическите данни също разкриват необходимост от съществуването на правомощие за продължаване на срока на задържане. Така например през 1987 г. в Северна Ирландия е разрешено продължаване на срока на задържането по отношение на 365 лица. 83 от тях са задържани над пет дни, а от тази група 39 са обвинени в сериозни терористични престъпления през продължения срок.

Що се отнася до твърдението, че продължаването на срока на задържане над първоначалния период от 48 часа трябва да се контролира или дори разрешава от съдия, правителството подчертава, че с оглед на изострената чувствителност на част от информацията, върху която се опира подозрението, е трудно тя да бъде представена в съда. Съдът не само ще трябва да заседава при закрити врата, но нито задържаният, нито неговите адвокати могат да присъствуват или да научат някакви подробности. Това би изисквало фундаментална и нежелателна промяна на правото и съдебното производство във Великобритания, според които лице, лишено от свободата си, има право да бъде представявано от своите адвокати във всички производства пред съд във връзка със задържането му. Ако на съдиите бъде дадено правомощие да позволяват продължаване на срока на задържане, те биха упражнявали по-скоро изпълнителна, отколкото съдебна функция. Това няма да добави нищо към гаранциите срещу злоупотреба, които сега действащата уредба се стреми да установи, и дори ще доведе до нежелани критики към съдебната власт. Във всички случаи министърът на вътрешните работи е в по-добра позиция да взема такива решения и да гарантира последователен подход в тази насока. [...]

57. В доклада си Комисията се позовава на установената си практика в смисъл, че срок от четири дни при обикновените престъпления и пет дни при изключителни обстоятелства може да се смята за съответстващ на изискването за своевременност в чл. 5, т. 3 (вж. съответно решенията по допустимостта на жалба N 2894/66, "*Х. срещу Холандия*", Yearbook of the Convention, vol. 9, p. 568 (1966), и жалба N 4960/71, "*Х. срещу Белгия*", Collection of Decisions, vol. 42, pp. 54-55 (1973). Според Комисията като се имат пред вид контекстът, в който са арестувани жалбоподателите, и особените проблеми, свързани с разследването на терористични престъпления, по-дългият срок на задържане в сравнение с обикновените случаи е оправдан. Комисията стига до извода, че периодите от четири дни и шест часа (г-н Макфадън) и четири дни и единадесет часа (г-н Треиси) отговарят на изискванията за своевременност, докато периодите от пет дни и единадесет часа (г-н Броган) и шест дни и шестнадесет и половина часа (г-н Койл) не отговарят на тези изисквания.

58. Фактът, че едно задържано лице не е обвинено или изправено пред съд сам по себе си не съставлява нарушение на първата част на чл. 5, т. 3. Също така, не е налице нарушение на чл. 5, т. 3, ако задържаното лице бъде освободено

"своевременно", преди да е възможно упражняването на съдебен контрол за задържането му(вж. решение по делото *"Де Йонг, Байет и ван ден Бринк"* от 22 май 1984 г., Series A no. 77, p. 25, § 52). Ако задържаният не бъде освободен своевременно, той има право на своевременно изправяне пред съдия или друг служител, натоварен със съдебни функции.

Преценката за "своевременност" се прави в светлината на предмета и целите на чл. 5 (вж. пар. 48 по-горе). Съдът има пред вид важното място на тази разпоредба в системата на конвенцията: тя възплъщава едно основно право на човека, а именно защитата на индивида срещу произволно нарушаване на неговото право на свобода от страна на държавата (вж. решение по делото *"Бозано"* от 18 декември 1986 г., Series A no. 111, p. 23, § 23). Съдебният контрол върху нарушаването на правото на свобода на отделния човек от страна на изпълнителната власт е съществен елемент на гаранцията, възплътена в чл. 5, т. 3, която има за цел да намали до минимум риска от произвол. Съдебният контрол се предполага от върховенството на правото - "един от основните принципи на демократичното общество ..., изрично посочен в преамбюла на конвенцията" (вж. *mutatis mutandis* цитираното решение по делото *"Клас и други"*, Series S no. 28, pp. 25-26, § 69) и "от който цялата конвенция черпи вдъхновение" (вж. *mutatis mutandis* решение по делото *"Енгел и други"* от 8 юни 1976 г., Series A no. 22, p. 28, § 69).

59. Задължението, което на английски език е изразено с думата "promptly", а на френски език - с думата "aussitôt" (своевременно), ясно се различава от изискването във втората половина на чл. 5, т. 3 (разумен срок - "reasonable time"/"délai raisonnable" и дори от израза в чл. 5, т. 4 - в кратък срок ("speedily", "a bref délai"). Думата "promptly" се използва и в английския текст на т. 2, докато френският текст използва думите "dans le plus court délai" (незабавно). Както се изтъква в решението по делото "Ирландия срещу Великобритания" (18 януари 1978 г., Series A no. 25, p. 76, § 199), "promptly" в чл. 5, т. 3 може да се разбира като термин с по-широко значение от "aussitôt", което в буквален превод означава "незабавно". Изправен пред версии на един нормотворчески акт, които са еднакво автентични, но не са съвсем идентични, Съдът трябва да ги тълкува така, че да ги примири във възможно най-голяма степен и по най-подходящия начин с оглед постигането на целта и изпълнението на предмета на договора (вж. между другото решението по делото *"Сънди Таймс"*, Series A no. 30, p. 30, § 48, и чл. 33, ал. 4 от Виенската конвенция за правото на договорите от 23 май 1969 г.).

Думата, използвана във френския текст - "aussitôt", с ограничаващия подтекст на незабавно действие, потвърждава, че понятието "своевременност" е свързано с ограничена степен на гъвкавост, въпреки че при преценка по чл. 5, т. 3 съпътстващите обстоятелства никога не се пренебрегват. Своевременността се преценява според особеностите на всеки конкретен случай (вж. цитираното решение по делото *"Де Йонг, Байет и ван ден Бринк"* от 22 май 1984 г., Series A no. 77, p. 25, § 52), но значението, придавано на тези особености, никога не може да отиде толкова далеч, че да накърни самата същност на правото, гарантирано от чл. 5, т. 3,

т.е. да се отрече задължението на държавата да осигури своевременно освобождаване или своевременно явяване пред съдебен орган.

60. Настоящото дело е свързано изключително с арестуване и задържане по силата на правомощия, предоставени от специално законодателство, на лица, които са заподозрени в участие в терористична дейност в Северна Ирландия. Изискванията на правото, приложимо към обикновени ситуации в Северна Ирландия, във връзка с предаването на обвиняемия на съд са изрично неприложими към арестуване и задържане по чл. 12, ал. 6 на закона от 1984 година. Не е отправено искане с това си решение Съдът да определи дали даден срок на полицейско или административно задържане по обикновено наказателно дело, например четири дни, по начало съответствува на първата част на чл. 5, т. 3.

По време на задържането никой от жалбоподателите не е изправен пред съдия или служител със съдебни функции. Следователно трябва да се отговори на въпроса дали като се имат пред вид особеностите, изтъквани от правителството, освобождаването на всеки от жалбоподателите може да се смята за "своевременно" по смисъла на чл. 5, т. 3.

61. Разследването на терористични престъпления несъмнено изправя властите пред особени проблеми, част от които вече са разгледани при анализа на чл. 5, т. 1 (вж. пар. 53 по-горе). Съдът изцяло взема предвид доводите на правителството в тази насока. Вярно е също, че в Северна Ирландия исканията на полицията за продължаване на срока на задържането се препращат на министъра на вътрешните работи и той поотделно проверява всяко искане, а това е форма на изпълнителен контрол (вж. пар. 37 по-горе). Наред с това нуждата да се продължи използването на специалните правомощия постоянно се наблюдава от парламента, като те редовно се подлагат на преглед от независими лица (вж. пар. 26-29 по-горе). Съдът приема, че при наличието на достатъчни гаранции контекстът на тероризма в Северна Ирландия налага удължаване на срока, през който властите могат да държат едно лице като заподозряно в тежка терористична дейност, преди да го изправят пред съдия или друго длъжностно лице, натоварен със съдебни функции, без това да съставлява нарушение на чл. 5, т. 3.

Изтъкваните от правителството трудности при съдебния контрол върху решения за арестуване и задържане на заподозрени терористи могат да засегнат начина на изпълнение на чл. 5, т. 3 - например да бъдат необходими подходящи процесуални предпазни мерки с оглед природата на подозираните престъпления. Те обаче не оправдават пълното лишаване от "своевременен" съдебен контрол, изискван от чл. 5, т. 3.

62. Както е посочено по-горе (пар. 59), степента на гъвкавост при тълкуването и прилагането на понятието за "своевременност" е твърде ограничена. Според Съда дори и най-краткият от периодите в този случай - четири дни и шест часа задържане под стража на г-н Макфадън (вж. пар. 18 по-горе), попада извън строгите времеви граници, предписани от първата част на чл. 5, т. 3. Ако на особеностите на този случай бъде придадено толкова голямо значение, че да се оправдае задържане с

подобна продължителност без явяване пред съдия или друго длъжностно лице, натоварено със съдебни функции, това би съставлявало неприемливо широко тълкуване на буквалния смисъл на думата "своевременно". Тълкуване в тази насока сериозно би намалило силата на чл. 5, т. 3 като процесуална гаранция, което би било във вреда на отделния човек и би довело до накърняване на самата същност на правото, защитено от разпоредбата. Поради това Съдът трябва да заключи, че никой от жалбоподателите не е изправен "своевременно" пред съдебен орган, нито е освободен "своевременно" след арестуването си. Несъмненият факт, че арестуването и задържането на жалбоподателите са вдъхновени от правомерната цел обществото като цяло да бъде защитено от тероризъм, сам по себе си не е достатъчен, за да се направи извод, че конкретните изисквания на чл. 5, т. 3 са спазени.

Следователно по отношение на четиримата жалбоподатели е извършено нарушение на чл. 5, т. 3.

V. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА чл. 5, т. 4.

63. Жалбоподателите твърдят, че чл. 5 на конвенцията не е инкорпориран в британското право и поради това не съществува възможност за ефективен преглед на законосъобразността на тяхното задържане в съответствие с чл. 5, т. 4.

64. В настоящия случай жалбоподателите са разполагали със средството *habeas corpus*, като сами са решили да не се възползват от него. Това производство би довело до преглед на законосъобразността на тяхното арестуване и задържане според закона от 1984 г. и приложимите принципи, развити в практиката на британските съдилища (вж. пар. 39-40 по-горе).

Комисията е приела, че изискванията на чл. 5, т. 4 са спазени, тъй като прегледът, който съществува в Северна Ирландия би обхванал материалноправните и процесуалните аспекти на задържането в съответствие с конвенцията. Правителството поддържа същото виждане.

65. Според установената практика на Европейския съд по правата на човека понятието "законност" по т. 4 има същото значение както по т. 1 (вж. по-специално решението по делото "Ашингдейн" от 28 май 1985 г., Series A no. 93, р. 23, § 52); това дали един "арест" или "задържане" могат да се смятат за "законни" се определя в светлината не само на националното право, но и с оглед на текста на конвенцията, общите принципи, въплътени в нея, и целта на ограниченията, разрешени от чл. 5, т. 1 (вж. по-специално цитираното решение по делото "Уийкс", Series A no. 114, р. 28, § 57). По силата на чл. 5, т. 4 арестуваните или задържаните лица имат право на преглед на процесуалните и материалноправните условия за "законност" на лишаването им от свобода по смисъла на конвенцията. В конкретния случай това означава, че жалбоподателите е трябвало да разполагат със средство за защита, което позволява на компетентния съд да изследва не само спазването на процесуалните изисквания по чл. 12 на закона от 1984 г., но и основателността на

подозренията, които обосновават арестуването, както и легитимността на целите, преследвани с този арест и последвалото задържане.

Както се вижда от релевантната съдебна практика, по-специално от решенията по делата "*Ван Хут*" и "*Линч*", (вж. пар. 40 по-горе), в практиката на съдилищата в Северна Ирландия тези условия са спазени чрез средството *habeas corpus*.

Следователно не е извършено нарушение на чл. 5, т. 4.

VI. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА чл. 5, т. 5.

66. По-нататък жалбоподателите твърдят, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 5.

При нарушение на вътрешното право на Великобритания може да бъде подаден иск за обезщетение поради незаконно лишаване от свобода. Тъй като чл. 5 не се смята за част от вътрешното право на Великобритания, при нарушение на която и да е разпоредба на този текст не може да се предяви иск за обезщетение, освен ако това нарушение съставлява и нарушение по вътрешното право.

Правителството между другото твърди, че целта на чл. 5, т. 5 е да гарантира, че жертвата на "незаконен" арест или задържане разполага с право на обезщетение, което може да бъде осъществено чрез съд. Правителството също твърди, че "законен" по смисъла на различните точки на чл. 5 трябва да се тълкува като препратка към вътрешното право и като термин, който изключва всеки елемент на произвол. Правителството прави извода, че дори да се приеме, че е извършено нарушение на някоя от първите четири точки, не е налице нарушение на т. 5, тъй като лишаването на жалбоподателите от свобода е законно според правото на Северна Ирландия и не е произволно.

67. Подобно на Комисията, Съдът намира, че такова ограничително тълкуване е несъвместимо с формулировката на т. 5, където се говори за арест или задържане "в нарушение на изискванията на този член". В конкретния случай жалбоподателите са арестувани и задържани законно според вътрешното право, но в нарушение на чл. 5, т. 3. Както преди, така и след заключенията на Европейския съд в настоящото решение, това нарушение не води до осъществимо право на иск за обезщетение на жертвите пред националните съдилища; правителството не оспорва този факт.

Следователно в този случай е извършено нарушение на чл. 5, т. 5 по отношение на четиримата жалбоподатели. Този извод не засяга компетентността на Съда по чл. 50 във връзка с присъждането на справедливо обезщетение (вж. решение по делото "*Ноймайстер*" от 7 май 1974 г., Series A no. 17, p. 13, § 30).

VII. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА чл. 13

68. Жалбоподателите твърдят пред Комисията, че в Северна Ирландия те не са разполагали с ефикасно вътрешноправно средство за защита във връзка с оплакванията им по чл. 5 и следователно е извършено нарушение на чл. 13.

В светлината на извода, че в конкретния случай не е извършено нарушение на чл. 5, т. 4, Съдът не намира за нужно да изследва дали не тъй строгите изисквания на чл. 13 са спазени, особено като се има пред вид, че жалбоподателите са се отказали да поддържат това си оплакване пред Съда (вж. между другото решението по делото "Буамар" от 29 февруари 1988 г., Series A no. 129, p. 25, § 65).

VIII. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА чл. 50

69-70. По чл. 50. Жалбоподателите, трима от които са получили безплатна правна помощ пред Комисията и Съда, не са поставили никакво искане за възстановяване на разноските и това не е въпрос, който Съдът е длъжен да разгледа служебно (вж. като последен пример в тази насока цитираното решение по делото "Буамар", *ibid.*, p. 26, § 68).

71. От друга страна жалбоподателите твърдят, че "тъй като нарушенията са съзнателни и флагрантни, подходящо е ... да бъде присъдено обезщетение за вреди с характер на санкция или обезщетение за вреди в по-висок размер". Те предлагат обезщетението да бъде изчислено върху основа от около 2000 лири на час за всеки час незаконно задържане.

Правителството е направило искане Съдът да отложи произнасянето по този въпрос.

При обстоятелствата по делото Съдът намира, че въпросът за прилагането на чл. 50 още не е готов за решаване по отношение на искането за обезщетение за претърпени вреди. Поради това е необходимо въпросът да бъде отложен и да бъде определено по-нататъшното производство, като надлежно се вземе пред вид възможността за споразумение между държавата-ответник и жалбоподателите (правило 53, т.т. 1 и 4 от Правилата на Съда).

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. Приема с шестнадесет срещу три гласа, че не е извършено нарушение на чл. 5, т. 1;
2. Приема с дванадесет срещу седем гласа, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 3 по отношение на четиримата жалбоподатели;
3. Приема единодушно, че не е извършено нарушение на чл. 5, т. 4;
4. Приема с тринадесет срещу шест гласа, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 5 по отношение на четиримата жалбоподатели;
5. Приема единодушно, че не е нужно да се разглежда въпросът по чл. 13;
6. Приема единодушно, че не е направено искане да се разгледа прилагането на чл. 50 за възстановяване на направените разноски;
7. Приема единодушно, че въпросът за прилагането на чл. 50, поставен във връзка с обезщетението за претърпени вреди, не е готов за решаване, и съответно:
 - а) отлага разглеждането на този въпрос;

- б) приканва правителството в срок от три месеца да представи писмените си бележки по този въпрос и по-специално да уведоми Съда за всяко споразумение, евентуално постигнато с жалбоподателите;
- в) отлага по-нататъшното производство и делегира на председателя на Съда правомощието да го определи, ако се наложи.

Съставено на английски и френски език и произнесено в публично заседание в Сградата на правата на човека, Страсбург, на 29 ноември 1988 година.

СЪВМЕСТНО ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ТОР ВИЛЯМСОН, БИНШИДЛЕР-РОБЕР, ГЪОЛЧУКЛУ, МАЧЕР И ВАЛТИКОС

1. В конкретното дело прилагането на чл. 5, т. 3 е сложен въпрос, тъй като става дума за правна конструкция, по която има решения в предходни дела, и в конфликт влизат различни права и интереси. Не можем да споделим виждането на мнозинството съдии за начина, по който трябва да се реши този проблем.

Що се отнася до въпроса за правната конструкция, в няколко по-ранни дела Съдът и Комисията са заставали на позицията, че с оглед на използвания английски термин и общия контекст изискването "всяко лице, арестувано или лишено от свобода ... трябва своевременно (на френски "aussitôt") да бъде изправено пред съдия ..." не означава това да бъде сторено незабавно, а възможно най-бързо, като се имат пред вид мястото, времето и особените обстоятелства във всеки случай. Тук на правителствата е оставена известна минимална свобода на преценка, която подлежи на преглед от органите по конвенцията.

Въпросът е каква степен на свобода е допустима. Очевидно приемливият срок не е един и същ във всички случаи и би било изкуствено да се определя цифра, приложима към всички ситуации. Съдът неведнъж е приемал, че не е възможно понятието за "разумен срок" да бъде изразено с определен брой дни, седмици и т.н. (вж. решение по делото "*Щьогмюлер*" от 10 ноември 1969 г., Series A no. 9). Следователно във всеки случай се поставя въпрос за преценка, която зависи от конкретните обстоятелства.

В предходни дела Комисията е изразявала становището, че при обикновени престъпления срок от четири дни съответствува на изискването на чл. 5, т. 3, а срок от пет дни е сметнат за приемлив в един изключителен случай, когато се е наложило задържаният да бъде настанен в болница. От друга страна, както Съдът, така и Комисията са приели, че в различни случаи - най-вече във връзка с Швеция и Холандия - когато сроковете на задържане под стража преди явяването пред съдия или друго длъжностно лице, натоварено с правораздавателни функции, варират от седем до петнадесет дни, те са несъвместими с въпросната разпоредба.

В конкретното дело става дума за ситуация, чийто извънреден характер не се отрича от никого. Тероризмът в Северна Ирландия е взел застрашителни размери, като над 2000 души са станали жертва на акции от подобен род. Естеството и организацията на тероризма, страхът, който той предизвиква, и заобикалящата го секретност

затрудняват своевременното изправяне на задържаните лица пред съд, още повече като се има пред вид приложимото наказателно производство (което не предвижда бърза намеса на съдия-следовател). В същото време не може да става и дума да се съгласим с продължително задържане, което нарушава правата на задържаните лица и във всички случаи е изрично забранено от чл. 5, т. 3 - разпоредба с основно значение за защитата на личната свобода.

Поради това е необходимо внимателно претегляне на правата на задържаните лица, от една страна, и от друга страна - правата на цялото население, което е сериозно застрашено от терористичната дейност.

В конкретното дело четиримата жалбоподатели са задържани, без да бъдат изправени пред правораздавателен орган, за различни периоди от четири дни и шест часа до шест дни и шестнадесет и половина часа.

Според нас между тези отделни случаи не може да се направи разлика, тъй като всички те попадат в една категория и отделните срокове не се различават съществено.

С оглед на извънредната ситуация в Северна Ирландия, описана по-горе, в крайна сметка ни се струва, че ако при нормална ситуация срок от четири дни е приет, разумно е посочените срокове - всички по-кратки от седмица - да се сметнат за приемливи. Такова виждане съответствува на съдебната практика и е оправдано с оглед на абсолютно извънредните обстоятелства в Северна Ирландия.

Поради това, като смятаме, че в конкретния случай не е извършено нарушение на чл. 5, т. 3, настойчиво подчертаваме, че това виждане може да се поддържа само доколкото извънредните обстоятелства продължават да съществуват в страната. Властите трябва отблизо да следят ситуацията, за да възстановят прилагането на обикновената законова практика веднага след възстановяването на нормалните условия, а дотогава трябва да се полагат усилия срокът на задържане на едно лице преди изправянето му пред съдия да остане възможно най-кратък.

2. Не можем да се присъединим към мнозинството съдии в извода им за нарушение на чл. 5, т. 5. От една страна, ние смятаме, че не е извършено нарушение на чл. 5, т. 3 и поради това не се поставя въпрос за обезщетение. От друга страна, определянето на точния обхват на чл. 5, т. 5 и на условията, при които едно неправомерно задържане дава право на обезщетение, поставят трудни въпроси и според нас не е уместно те да бъдат обсъждани в конкретното дело.

ЧАСТИЧНО ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ ПИНЬЕЙРО ФАРИНЯ

1. Според мен е извършено и нарушение на чл. 5, т. 1 по следните причини:

2. *"[...] Съдът подчертава особено важната роля на международното правораздаване и нуждата от стриктно тълкуване на ограниченията на личната свобода с оглед на жизненоважното значение на гарантираното право за свободата и достойнството на човека" (Луи-Едмон Петити, предговор към*

книгата на Венсан Берже, *Jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme*).

3. "Лице, за което обосновано е призната необходимостта ... да се предотврати извършването на престъпление", може да бъде арестувано или задържано само "с цел да бъде изправено пред компетентния правораздавателен орган" (вж. решение по делото "Лоулес" от 1 юли 1961 г., series A no. 3, pp. 51-52, § 14). Жалбоподателите обаче са задържани за целите на разследването и за събиране на доказателства, а не "с цел да бъдат изправени пред компетентен правораздавателен орган".

Изискването задържаните лица да бъдат изправени пред компетентен правораздавателен орган съществува, за да се осигури контрол за законността на задържането им; трябва да се направи преценка дали подозренията на полицията са основателни.

Не смятам за съвместимо с конвенцията това един полицейски служител да арестува лице, за което той с основание подозира, че участва или е участвувало в извършването, подготовката или подбудителството към терористични действия, и този полицейски служител да не бъде накаран да отговаря пред съдебен орган, за да се провери дали съществуват основателни подозрения.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИИТЕ УОЛШ И КАРИЛЪО САЛСЕДО ВЪВ ВРЪЗКА С чл. 5, т. 1, б. "с"

Според нас чл. 5 на Европейската конвенция за правата на човека не дава на държавите никаква свобода на преценка. Ако в чл. 5 се съзре някаква свобода на преценка, това би променило цялата природа на тази основополагаща разпоредба, която би се подчинила на политиката на изпълнителната власт.

Арестуването по чл. 12 на Закона за борба с тероризма от 1984 г., изменен и допълнен с последващите актове, посочени по делото, не изисква повдигането на обвинение срещу арестуваното лице в определен момент. Този арест и задържане "не съставляват непременно ... първата стъпка в наказателно производство срещу заподозрения във връзка с обвинение, за което съществува намерение за съдебно разследване".

За всичко това се изисква основателно подозрение от страна на задържащия орган, че арестуваното лице има или е имало отношение към "терористични действия, свързани с положението в Северна Ирландия".

Въпреки че на практика престъпление "тероризъм" не съществува, законът не изисква задържаният да бъде осведомен за конкретното престъпление, в което го подозират, нито поставя условие разпитът да се провежда във връзка с престъпленията, в които е заподозряно лицето. Разпитът дори може да се ограничи само до деяния, в които са заподозрени други лица. Колкото по-дълго лицето се задържа под стража, толкова по-вероятно е да признае нещо. Според нас чл. 5 не

допуска лицата да бъдат арестувани и задържани за разпит с надеждата, че в хода на разпита ще се появи нещо, което да оправдае повдигането на обвинение.

По наше мнение в конкретния случай арестите са извършени с цел разпит, и то по време, когато не съществуват доказателства за повдигането на обвинение срещу някого от жалбоподателите. Тъй като не са събрани доказателства, впоследствие лицата са били освободени. Убеждението, че въпросното законодателство се използва с такава цел, се подкрепя от простия факт, че от 1974 г. според тези закони във Великобритания са арестувани и задържани 15 173 лица, но по-малко от 25 на сто от тях - 3 342 - са обвинени за някакво престъпление във връзка с разпита, включително и за престъпления, които са нямали нищо общо с първоначалния арест и задържане. Още по-малък е броят на лицата, които са осъдени за престъпление, свързано с тероризма.

Конвенцията установява презумпцията за невиновност и така възплащава едно най-важно право на човека - защитата на отделния човек срещу произволното нарушаване на правото му на свобода от страна на държавата. Обстоятелствата, свързани с арестуването и задържането в настоящия случай, са несъвместими с това право. Поради това смятаме, че чл. 5, т. 1 е нарушен.

Безспорният факт, че арестуването на жалбоподателите е вдъхновено от легитимната цел обществото като цяло да бъде защитено от тероризма, според нас не е достатъчен, за да осигури спазване на изискванията на чл. 5, т. 1, б. "с". Спазването на разпоредбата изисква арестуването да има за цел изправяне на арестуваното лице пред компетентен правораздавателен орган поради основателно подозрение за извършването на конкретно престъпление или престъпления. Конвенцията не позволява арестуване с цел да се извърши разпит с надеждата, че ще бъде получена достатъчно информация за обосноваване на обвинение.

ЧАСТИЧНО ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ СЪР ВИНСЕНТ ЕВАНС

1. Съгласен съм с решението на Съда, че в конкретния случай не е извършено нарушение на чл. 5, т. 1 и на чл. 5, т. 4., и че не е нужно делото да бъде разглеждано в светлината на чл. 13. Въпреки това не съм в състояние да се съглася с мнозинството от колегите си, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 3 и чл. 5, т. 5.

2. Прилагането на чл. 5, т. 3 в настоящия случай е свързано със значението, което трябва да се придаде на думата "своевременно" с оглед на изискването, че "всяко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1 "с" на този член, трябва своевременно да бъде изправено пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции". Чл. 12 на Закона за борба с тероризма позволява едно лице, за което съществуват основателни подозрения за участие в терористични действия, да бъде задържано за срок до седем дни, преди да бъде освободено или предадено на съд, като след 48 часа се изисква разрешение от министъра на вътрешните работи. Въпросът е дали задържането на жалбоподателите за срокове от четири дни и шест часа до шест дни

и шестнадесет часа и половина в съответствие с тази норма, без да бъдат изправени пред съд, съответствува на чл. 5, т. 3.

3. Съдът в няколко дела е приел, че думата "своевременно" в контекста на чл. 5, т. 3 не може да означава "незабавно". Така в делото *"Де Йонг, Байет и ван ден Бринк"* съдът постановява: "Въпросът за своевременността трябва да се преценява във всеки случай в съответствие с неговите особености" (решение от 22 май 1984 г., Series A no. 77, р. 25, § 52). В това дело е установено, че "при конкретните обстоятелства, дори ако се вземат пред вид изискванията на военния живот и военното правосъдие" сроковете от шест, седем и единадесет дни не могат да се смятат за съвместими с изискваната "своевременност" (*ibid.*). Другата ясна последица от този извод е, че според Съда даването на възможност - разбира се, не неограничена - за известна гъвкавост с оглед на обстоятелствата, при които са задържани съответните лица би съответствувало на думата "promptly" (във френския текст "aussitôt"), както и на предмета и целта на чл. 5, т. 3.

Комисията на свой ред в продължение на повече от двадесет години е приемала, че в нормални случаи срок от четири дни, преди задържаният да бъде изправен пред съдия, е съвместим с изискването за своевременност, като при някои обстоятелства е оправдан и малко по-дълъг срок. Досега Съдът не е хвърлял сянка на съмнение върху виждането на Комисията в тази насока. По-скоро решенията на съда по делото *"Де Йонг, Байет и ван ден Бринк"*, както и по други дела имплицитно го потвърждават.

Наред с това Съдът последователно признава, че когато преценяват съответствието на своето законодателство и практика с изискванията на конвенцията държавите-членки трябва да разполагат с известна "свобода на действие" и цялата конвенция е подчинена на търсенето на правилен баланс между изискванията на обществен интерес и защитата на основните права на отделния човек. В делото *"Клас"* Съдът се съгласява с Комисията, че "на системата на конвенцията е вътрешно присъщ известен компромис между изискванията за защита на демократичното общество и индивидуалните права" (решение от 6 септември 1978 г., Series A no. 28, р. 28, § 59).

Според мен юриспруденцията досега е израз на разумно тълкуване на чл. 5, т. 3 и по-специално на думата "своевременно".

4. Нуждата да се оцени въпросът за своевременността според конкретните обстоятелства по делото и да се постигне добър баланс между различните засегнати права и интереси са съображения, които със сигурност са релевантни при специалната обстановка в Северна Ирландия. През последните двадесет години повече от 30 000 души там са убити, осакатени или ранени като пряк резултат от терористична дейност. При това положение балансът, който трябва да се търси при прилагането на конвенцията, е между интересите на обществото и обикновените почтени мъже, жени и деца, които тъй често стават жертва на тероризма, от една страна, и от друга страна - правата на лицата, за които съществуват основателни подозрения, че членуват или подпомагат забранена терористична организация, или

по друг начин са ангажирани в извършването, подготовката или подбудителството към терористични действия.

Особените фактори, които правителството изтъква, за да оправдае извънредните правомощия за задържане в хипотезите на чл. 12 на закона от 1984 г., са обобщени в пар. 56 от решението на Съда. Те включват трудността, пред която са изправени силите за сигурност в тези случаи да съберат доказателства, които са допустими и използваеми, особено като се има пред вид обучението на терористите да използват методи за проваляне на разпитите, силно чувствителният характер на информацията, върху която често се основава подозрението и невъзможността тя да бъде представена в съда в присъствието на задържания или неговия адвокат, и по-дългият период, нужен за изследване и свързване на доказателства и за връзка с други сили за сигурност. Нуждата от извънредни правомощия по чл. 12, породена от тези фактори, се подкрепя от статистическите данни, цитирани в същия пар. на решението - например през 1987 г. от 83 лица, задържани за повече от пет дни, 39 са обвинени за тежки терористични престъпления през продължения период на задържане.

В глава 12 от своя Доклад за прилагането на закона от 1984 г. виконт Колвил приема, че не съществува техническа пречка решението за продължаване на срока на задържане след 48 часа да бъде взето от съдия от Висшия съд, а не от министъра на вътрешните работи. Според него обаче това би било погрешна промяна. Той изтъква, че тези решения ще бъдат постановявани от съдията в закрито заседание, без задържаното лице да е ефективно представено, и промяната с нищо не би допринесла за гаранциите за гражданските свободи, а по-скоро може да породии неопровержими критики от страна на съдебната власт. Разбира се, тези съображения са еднакво валидни и през 1984 г., когато са задържани жалбоподателите (вж. например доклада на лорд Джелико относно прилагането на Закона за (временни разпоредби) за борба с тероризма от 1976 г., § 70). Аз намирам, че те са убедителни и подкрепят виждането, че приложимите разпоредби на чл. 12 на закона от 1984 г. позволяват да се постигне справедливо равновесие между интересите на обществото и правата на лицата, задържани на основание тази разпоредба.

В пар. 61 на решението си Съдът отбелязва и не оспорва факторите, изтъкнати от правителството, като признава особените проблеми, които разследването на терористични престъпления създава за държавните органи. Той също приема, че трудностите на съдебния контрол над решенията за арестуване и задържане на заподозрени терористи може да наложи "подходящи процесуални предпазни мерки". Въпреки това мнозинството членове на съдебното отделение се чувствуват ограничени да тълкуват думата "своевременно" като правеща несъвместим с чл. 5, т. 3 всеки срок на задържане по чл. 12 на закона от 1984 г., който надвишава четирите дни, определени от Комисията като приемливи в нормални случаи. Според мен като се има пред вид, че понятието за своевременност в чл. 5, т. 3 трябва да се прилага с известна гъвкавост, това е ненужно ограничително тълкуване. То не отчита в достатъчна степен специалните фактори, свързани с разпоредбата на чл.

12. Моят извод е, че въпросните разпоредби са оправдани от нуждата да се постигне справедливо равновесие при съществуващите обстоятелства и те са в съзвучие с това, което би трябвало да е цел и на конвенцията - хората да бъдат защитени от продължаващата безчовечност на тероризма в Северна Ирландия.

5. Поради тези причини не намирам, че правомощието по чл. 12 на закона от 1984 г. за задържане на едно лице за срок до седем дни само по себе си е несъвместимо с чл. 5, т. 3. Що се отнася до упражняването на това правомощие в четирите случая, отнесени до Съда, няма причина да се съмняваме, че всеки жалбоподател е основателно задържан в съответствие с чл. 12 и по мое мнение в никой от тези случаи не е извършено нарушение на чл. 5, т. 3.

6. От това следва, според мен, че не е налице нарушение и на чл. 5, т. 5.

СТАНОВИЩЕ НА СЪДИЯ ДЕ МЕЙЕР

Като изцяло се съгласявам с резултата на решението, бих отбелязал във връзка с формулировката на пар. 48, че настоящото дело всъщност не повдига въпроса за "защита на демократичните институции", а се отнася по-скоро до проблема за гражданското съжителство в едно общество, дълбоко раздирано от национален и религиозен антагонизъм.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ МАРТЕНС [непоместено].